

KUR'ÂN, TEVRAT VE İNCİLLER BAĞLAMINDA HELÂL VE HARAM GIDALAR

Yüce Yaratıcı, kulların yaşamını sürdürdürebilmeleri için birtakım gıdalar yaratmıştır. Bunların arasında faydalı ve zararlı olanları vardır. Kur'ân-ı Kerîm'de bunlardan faydalı olanlar "tayyib", zararlı olanlar "habis" kelimesiyle ifade edilir. Yaratıcı, söz konusu yiyeceklerle insanların aklını, dinini, neslini, malını ve canını korumayı hedeflemektedir.

Öte yandan, faydalı ve zararlı gıdaları yemek kulların iradelerine bırakılarak, sonucundan kendileri sorumlu tutulur. Bu arada bazı gıdalar yaratılıştan temiz olmasına rağmen, asıllarının değişmesiyle zararlı hale gelebilir. Örneğin üzüm temizdir, oysa ondan elde edilen şarap zararlıdır. Hayvanlar arasında da zararlı ve faydalı olanlar bulunur. Yüce Allah faydalı olanları asıl, zararlı olanları istisna tutmuştur. Kur'ân'da istisna edilen hayvan bir tanedir. Faydalı olanlar sınırsızdır. İşte bu yazımızda, Kur'ân'da yer alan bilgiler esas alınarak diğer tahrif edilen kitaplardaki bilgilerle karşılaştırma yapılarak, Kur'ân, Tevrat ve İncillerin birleştiği ve ayrıldığı noktalar üzerinde bir değerlendirme yapılacaktır.

Remzi KAYA

Prof. Dr., U. Ü. İlahiyat Fakültesi
Tefsir Öğretim Üyesi

A. HELÂL GIDALAR

I-Rızıklarda Temiz -Helâl İlişkisi

İnsanların yediği gıdalar yararlı veya zararlı olabilir. Yüce Allah bunlardan faydalı olanlara "temiz" ismini verir. Bu durum Kur'ân'da "tayyib" kelimesiyle ifade edilir.¹ Söz konusu kelimenin birçok anlamı bulunur. Helâl ve haram konusunda,² mümin-kâfir ayrımında,³ tevhid-şirk karşılaştırılmasında,⁴ ganimetlerin durumu ile ilgili olarak,⁵ güzel rızıkların yenmesi⁶ ve inanan insanlar⁷ ile ilgili açıklamalarda hep bu kelime kullanılır. Râgıb İsfahânî (ö. 502/1108) de, ayetlerden örnek vererek açıklamalarda bulunur. Buna göre zararsız yiyecekler, besmele ile kesilen hayvanlar ve kirlenmemiş topraklar temizdir.⁸ Bu kelime, insanı ve yiyecekleri ilgilendiren

¹ bk. Mü'min, 40/64.

² bk. Mâide, 5/100.

³ bk. Â-i İmrân, 3/179; Enfâl, 8/37.

⁴ bk. İbrâhim, 14/24, 26; Fâtır, 35/10; Tefsiri için bk. Ez-Zemahşerî, Cârullah Muhammed B. Ömer, *el-Keşşâf an-Hakâiki't-Tenzil*, III/270.

⁵ bk. Enfâl, 8/26.

⁶ bk. İsrâ, 17/70, Bakara, 2/168.

⁷ bk. Nûr, 24/26; Nahl, 16/32.

⁸ Bk. İsfahânî, Râgıb b. Muhammed, *el-Müfredât fî Garibi'l-Kur'ân*, Lübnan ts. s. 464.

konularda "temiz" ve "helâl" şeklinde tercüme edilebilir. Söz konusu kelimenin temel vasfı Allah'ı ve Peygamber'in memnun olduğu şeylere delalet etmesidir. Terim olarak tayyib; helâl olan şeylere verilen bir isimdir.⁹ Hz. Peygamber, Yüce Yaraticı için, "Ey insanlar şüphesiz Allah temizdir, temiz olanları kabul eder."¹⁰ buyurmaktadır.¹¹

Helâl: H-I-I kökünden türemiş birçok anlamı bulunur.¹² Lügat itibarıyla helâl yiyecekler, düğümü çözmek, halletmek,¹³ ruhsat,¹⁴ bir şeyin mubah olması, temiz şeyler, helâl evlilik ve borcu ödeme gibi anlamlara gelir.¹⁵ Kur'an'daki "tayyib" kelimesi, helâl ve leziz karşılığı olarak kullanılır.¹⁶ Buna göre kullanılması ceza ile sorumlu tutulmayan şeyler helâl kabul edilir.¹⁷ Helâl ve temiz aynı anlam için kullanıldığı gibi farklı manalara da gelir.¹⁸ Bunun inceliğini yine ayetlerde görmekteyiz: "Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helâl, temiz olanlarından yiyin."¹⁹, "Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıklardan temiz olanlarından yiyin, eğer siz yalnız Allah'a kulluk ediyorsanız O'na şükredin"²⁰, "Ey elçiler, güzel şeylerden yiyin ve yararlı işler yapın. Çünkü ben yaptıklarınızı bilmekteyim."²¹

Yukarıdaki ayetler iki önemli noktada insanları ilgilendirir. Temiz ve helâl olanın yenilip içilmesi ve bu iki kelimenin beraber zikredilmesi.²² Bakara sûresi 168. ayeti yorumlayan Fahreddin Râzi'ye (ö. 606/1209) göre, helâlden kastedilen, cinsinin helâl olması, temizden kastedilen helâl olma özelliği ise, içinde başkasının hakkının olmamasıdır. Çünkü Yüce Allah yetimlerin mallarıyla ilgili olarak, "Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler kanlarında ateş yemiş olurlar."²³ şeklinde açıklama yapar. Dikkat edilirse, yetim çocuğun sahip olduğu mal temizdir, kendisi kullanılabilir.²⁴ Velisinin dışında başka birinin kullanımına izin verilmez. Yukarıda işaret edilen ayet, Gatafan kabilesi hakkında nazil olmuştur. Onları, yetimlerin mallarını kendi malları içine katmaları sebebiyle kınar.²⁵ Hz. Peygamber de, insanları helâke

⁹ bk. Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi' li Ahkâmî'l-Kur'ân*, I/408.

¹⁰ Müslim, Zekât, 65; Tirmizî, Tefsîr, 2/36; Edeb, 41; İbn Hanbel, II/238.

¹¹ Geniş bilgi için bk. Er-Râzî, (*Mefâtîhu'l-Gayb*) *Tefsîr-i Kebîr*, VI/3; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, I/292 (I-VII, İst. 1984).

¹² Heyet, *el-Mu'cemü'l-Arabî'l-Esdâsî*, Tunus 1988, s. 346.

¹³ bk. Tâ'hâ 20/27.

¹⁴ bk. Mâide, 5/5. Dâmegânî, *Kâmûsu'l-Kur'ân*, Heyet, Beyrut 1985, s. 142-143.

¹⁵ bk. İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, XI/168-174; İsfahânî, a.g.e., s. 182.

¹⁶ bk. el-Kurtubî, a.g.e., I/408; II/207; R. Ridâ, Reşîd Muhammed, *Tefsîru'l-Menâr*, II/87.

¹⁷ Cürçânî, Seyyid Şerîf, *et-Ta'rîfât*, s.63 (İst. 1283).

¹⁸ Geniş bilgi için bk. Ebû'l-Bekâ, *Külliyât*, s. 166.

¹⁹ Bakara, 2/168. Krş. 2/57.

²⁰ Bakara, 2/172.

²¹ Mü'minûn, 23/51.

²² Bakara, 2/168.

²³ Nisâ, 4/10.

²⁴ Tefsiriyle ilgili olarak bk. Er-Râzî, (*Mefâtîhu'l-Gayb*) *Tefsîru'l-Kebîr*, VI/3.

²⁵ bk. Vâhidî, Ebû Hasan Ali b. Ahmed (ö. 468/1075), *Esbâbü'n-Nüzûl*, Mısır 1968, s.83.

sürükleyen yasaklardan birinin yetim malını haksız yere yeme olduğunu ifade eder.²⁶

Gıdalarda asıl olan temiz ve helâl olmalıdır. Bu nedenle Yüce Yaratıcı, gönderdiği Peygamberleri aracılığı ile haram kıldığı yiyecekleri insanlara bildirmiştir. Dolayısıyla ilâhî dinlerde gıdalarla ilgili hükümler Allah tarafından ayrıntılı bir şekilde tespit edilmiştir. Asrımızda ilâhî din sahipleri denildiğinde Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık dinlerinin mensupları anlaşılır. Diğer bir ifade ile Kur'ân'da, kitaplarından bahsedilen din sahipleri bunlardır.

B. YAHUDİLİKTE YİYECEKLER

I. Yahudiliğin Gıda konusuna Yaklaşımı

Yahudilik; Hz. Musa'ya Sina dağında Tevrat'ın verilmesiyle takriben M.Ö. XII. yüzyılda teşekkül etmiş,²⁷ sonradan millî bir din haline getirilmiştir. Mensupları Tevrat ve Zebur'a inanırlar. Tevrat'ta helâl ve haramı tayin eden hükümlerin günümüze kadar geldiği gözlenmektedir.²⁸ Söz konusu kitapta yasak fiilleri işleyenler suçlu sayılır.²⁹ Haramları terk edenler ise, değerli kabul edilir.³⁰ Yahudilikte bu yasaklar kendi din mensupları için geçerlidir. Yabancıya karşı yaptıklarından sorumlu tutulmazlar.³¹ Yüce Allah İsrail oğullarına farklı aralıklarla gönderdiği Peygamberleriyle bu emirleri hatırlatmıştır. Öte yandan Yahudilerin kendilerine yasak ettikleri veya ceza olarak Allah'ın yasakladığı gıdalar, Hz. İsa ile birlikte helâl hale getirilmiştir.³² Hz. İsa'dan sonra yapılan yanlışlıklar ise Hz. Muhammed'le tekrar düzeltilmiştir.³³ Hz. Peygamber'den önce Ehl-i Kitap'ın yedikleri arasında farklı uygulamalar olmuş, bunlardan insanlığa faydalı olanlar haber verilerek zararlı olan domuz eti, kan, faiz ve rüşvet yasak olarak devam etmiştir.³⁴ Tevrat'taki yasak edilenleri şu başlıklar halinde belirtmemiz mümkündür:

2. Yahudilikte Haram Yiyecekler

a- Allah'tan Başkası Adına Kesilenler

Yahudilik tek tanrı inancına dayanır. Dolayısıyla Allah'tan başkası adına kesilen her türlü hayvanın etini yemek yasaktır. *"Ancak Rab'den başka bir ilâha kur-*

SÜİFD / 24

²⁶ bk. Buhârî, Vasâye, 23.

²⁷ Kutluay, Yaşar, *İslâm ve Yahudi Mezhepleri*, s.8

²⁸ bk. Levililer, 11/46.

²⁹ Tesniye, 18/12.

³⁰ Tesniye, 18/13.

³¹ Bk. Tensiyeye, 14/21

³² bk. Âl-i İmrân, 3/50.

³³ A'râf, 7/157.

³⁴ bk. el-Kurtubî, a.g.e., VII/300.

ban kesen helâk edilecektir.”³⁵ “Fakat diyorum ki, milletler kurban ettikleri şeyleri Allah’a değil, cinlere kurban ediyorlar. Cinlerle ortaklık etmenizi istemem.”³⁶ cümleleri Allah’tan başkası adına kesilenin yasak olduğunu hatırlatır.

b- Leş (Ölmüş Hayvan)

Tevrat’ta yer alan, “Kendiliğinden ölen hiçbir hayvanın etini yemeyeceksiniz. Ölü hayvanı yemesi için kentlerinizde yaşayan bir yabancıya verebilir ya da öteki yabancılara satabilirsiniz. Siz Tanrınız Rab için kutsal bir halksınız. Oğlağı anasının sütünde haşlamayın.”³⁷ sözleri ölmüş bir hayvanın etinin Yahudilere yasak fakat kendileri dışında birine yedirmelerinin caiz olduğunu gösterir.

c- Akıtılan Kan

Yahudilikte akıtılan kan da yasaktır. Kan çabuk bozulur ve içerisinde birçok hastalıkları barındırır. Bu sebeple hayvan yemi veya başka amaçlar için kullanılması doğru olmadığını düşünmekteyim. İnsanların kanı yemesi yasak edildiği gibi sağlıklı hale getirilmeden yem olarak kullanılması yiyen hayvanları hasta yapabilmektedir. Bu durumda olan hayvanların insanlar tarafından yenilmesi uygun görülmemektedir. İlâhî dinlerin tamamında insan sağlığını etkileyecek olan kanı yemek yasaklanmıştır.³⁸ “...Her kim yenilir bir hayvan, yahut kuş avlarsa, onun kanını akıtacak ve onu toprakla örtecektir. Çünkü her etin canına gelince, onun kanı canıdır. Bunun için İsrail oğullanna dedim. Hiç bir etin kanını yemeyeceksiniz.”³⁹ Yahudi inancına göre hayvanın kanı canıdır. Bu kanın dışarı akıtılması ve toprağa gömülmesi gerekir.

d- Domuz Eti

Kur’ân-ı Kerîm’de, Tevrat indirilmeden önce Hz. Yakub’un kendisine haram kıldıklarının dışında yiyeceklerin her türlüşünün helâl olduğu belirtilir.⁴⁰ Yüce Allah, Hz. Peygamber için; “Temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar,”⁴¹ buyurarak onun, helâl ve haramların sınırlarını tayin etmek için gönderildiği belirtilir. İslâm’da yasak edilen temel gıdalar Tevrat metinlerinde de yasaktır. Öte yandan Tevrat’ta yasak olan birçok yiyecek İslâm’da helâldir.⁴² Oradaki yasaklar kara, deniz ve havada yaşayan hayvanlar başlıkları altında toplanır. Kur’ân ve Tevrat temel itibarıyla aynı kaynaktan gönderilmiş, birbirlerini tasdik etmektedirler. Nitekim Kur’ân, Tevrat’ta olması gerekenleri haber verdiği gibi üzerinden uzun zaman geçmesine

³⁵ Çıkış, 22/20.

³⁶ I. Korintoslulara, 10/20. s. 176.

³⁷ Tesniye, 14/21.

³⁸ bk. *Dictionary Of Religion And Ethics*, London 1921, s. 53. Tesniye, 12/23.

³⁹ Levililer, 17/13-14. Krş. Lev. 3/17.

⁴⁰ Âl-i İmrân, 3/93.

⁴¹ A'râf, 7/157.

⁴² Tesniye, 18/8-13.

rağmen bu işaret edilen noktaların varlığını Tevrat'ta görebilmekteyiz. Bunun en güzel örneğini domuz etinin yasak oluşu gösterir. Tevrat metinlerinde sekiz ayette domuzla işaret edilir. Bunlar arasında haram olduğuna işaret eden en önemli delil "Ve domuz, çünkü çatal tırnaklıdır, geviş getirmez. O size murdardır. Bunların etinden yemeyeceksiniz, leşlerine dokunmayacaksınız."⁴³ ifadesidir. Domuzun evcil veya yabani olması arasında bir fark bulunmaz.

e- İçyağı

İçyağı sadece Yahudi milletine yasaktır.⁴⁴ "Hiç bir yağ, öküz, koyun yahut keçi yağı yemeyeceksiniz. Kendiliğinden ölen yahut parçalanmış olan hayvanın yağı başka bir iş için kullanılabilir. Fakat onu hiç yemeyeceksiniz."⁴⁵ "Ve içini bağlayan bütün yağı ve karaciğer üzerindeki zan ve iki böbreği ve onun üzerindeki yağı alacaksın ve onları mezbah üzerinde yakacaksın."⁴⁶ "İsrail halkına de ki, 'İster sığır, ister koyun isterse keçi yağı olsun, hayvan yağı yemeyeceksiniz."⁴⁷ Örnek olarak aldığımız Tevrat metinlerinde gözlemediği gibi içyağı yasaklanmıştır. Ancak, onlar işin hilesine kaçarak eritmek suretiyle onu başkalarına satmaktadırlar.⁴⁸

f- Tırnaklı Hayvanlar

Tevrat'ta özellikle hüküm ifade eden konular tahrif edilmesine rağmen, Kur'ân'ın haber verdiği bazı yasakları bulmamız mümkündür. Orada temiz yiyeceklerle ilgili şu bilgiler bulunur: "Hayvanlar arasında çatal ve yank tırnaklı olan ve geviş getiren her hayvanı yiyebilirsiniz."⁴⁹ Buna göre Yahudilikte, yenilebilecek hayvanın temel özelliği geviş getirmesi ve çatal tırnaklı olmasıdır. Bunların dışında kalanlar için, "Tırnağı yank olmayıp geviş getirmeyen her hayvan size murdardır."⁵⁰ ifadesine yer verilir. Diğer taraftan deve,⁵¹ kaya porsuğu,⁵² tavşan⁵³ ve pençeleri üzerinde yürüyen her hayvanın etini yemek yasaktır.⁵⁴ Yahudilikteki yasaklar bunlarla sınırlı değildir. Kur'ân'ın haber verdiği "Yahudilere bütün tırnaklı hayvanları haram kıldık."⁵⁵ ayetinde yer alan "zî zufur" tırnaklı hayvanların yasak edildiğini gösterir.⁵⁶ Râzî (ö. 606/1209) kelimeyi "mihlebli"⁵⁷ (çengelli) yırtıcı hayvan, kuşlar

⁴³ Tesniye, 14/8. Krş Levililer 17/7; İşaya, 66/3.

⁴⁴ bk. Çıkış, 23/18; 29/13; Levililer, 3/4, 17; 4/8, 10, 19, 26, David Rabinson, *Concordance*, s. 354-355.

⁴⁵ Levililer, 7/23-24, s. 104.

⁴⁶ Çıkış, 29/13, s. 83.

⁴⁷ Levililer, 7/ 23.

⁴⁸ Bk. Müslim, Müsâkât, 72-74.

⁴⁹ Levililer, 11/3; Tesniye, 14/6.

⁵⁰ Levililer, 11/26; Tesniye, 14/7.

⁵¹ Levililer, 11/4.

⁵² Levililer, 11/5.

⁵³ Levililer, 11/6.

⁵⁴ Levililer, 11/28.

⁵⁵ En'âm, 6/146.

⁵⁶ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, IV/517; Heyet, *el-Mu'cemü'l-Arabî'l-Esâsî*, a.g.e., s. 809.

ve avcı hayvanlar olarak izah eder.⁵⁸ Zemahşerî, (ö. 538/1149) kelimeyi deve, yırtıcı kuşlar ve yırtıcı hayvanlar olarak değerlendirir.⁵⁹ Elmalılı da tırnaklı hayvanların tamamını bu kapsama alır.⁶⁰ Tevrat'ta ise, geviş getirmeyen ve tırnağı yank olmayan dört ayaklı hayvanların tamamı yasak olarak değerlendirilir. Tevrat'ta kuşlardan kartal, tavşancıl, karakuş, çaylak, şahin, karga, deve kuşu, atmaca, baykuş, karabatak, kuğu, saka kuşu, akbaba, leylek, hüd hüd ve yarasa gibi hayvanları yemek yasaktır.⁶¹ Dört ayakları üzerinde yürüyen kanatlı haşaratların hepsi de bu kapsamda değerlendirilir.⁶² Bunlardan çekirge, solam, hargol,⁶³ gelincik, fare, koler, koeh, letoa, homet gibi haşaratlar da yenilmez.⁶⁴ Onlara dokunan kirlenmiş olur. Söz konusu hayvanların temas ettiği yiyecek ve yaygılar da murdar olur. Ayrıca çocuk doğurmuş kadınlar da otuz üç gün murdar sayılır.⁶⁵

Öte yandan bitkilerle ilgili bilgiler de çok farklıdır. Mahsuller toplanırken tarlaların kenarları biçilmeden bırakılır. Düşen başaklar toplanmaz.⁶⁶ Bağ bozumunda üzümlerin hepsi toplanmaz. Düşenler yerden alınmaz. Onlar fakirlerin hakkı olarak düşünülür.⁶⁷ Diğer taraftan yeni dikilen ağaçların meyvesi ilk üç yıl yenilmez. Dördüncü yıl Allah'a hamd için bütün meyveler mukaddes olur. Beşinci yıl sahibi yiyebilir.⁶⁸ Tevrat metinlerindeki bu bilgilerin yaptırımını Hıristiyanlar için de geçerlidir. Onlar bu emirlere Yahudiler gibi uymak durumundadırlar.

3- Yahudilikteki Yasakların Günümüze Yansıması

Kur'an'da yer alan bilgilere göre İsrail oğullarına özel olarak bazı gıdalar yasak edilmişti. Yasak ediliş sebebi olarak Allah ve peygamberlerinin emirlerine karşı çıkmaları ve aşırılıkta ileri gitmeleri gösterilir.⁶⁹ Bu noktada akla söz konusu yasakların zamanımızdaki din sahiplerine de yansır mı? sorusu gelebilir. İslâm inancına göre her insan kendi yaptığından sorumludur.⁷⁰ Kur'an-ı Kerim, Hz. İsa'ya verilen mucizelere işaret ettikten sonra;⁷¹ *"Ben benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri heldl yapayım diye gönderildim."*⁷² sözle-

→

⁵⁷ Kuşun pençeli olanı demektir.

⁵⁸ Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, XIII/223.

⁵⁹ Zemahşerî, *Keşşûf*, II/58.

⁶⁰ Elmalılı, III/534-535. Bk. İbn Manzûr, IV/518-519.

⁶¹ Levililer, I I/11-19.

⁶² bk. Levililer, I I/20, 23, 41.

⁶³ Solam ve hargol çekirge cinsinde haşaratlardır. Bk. Kitâb-ı Mukaddes, s. 108 dipnot.

⁶⁴ Geniş bilgi için bk. Levililer, I I/24-31.

⁶⁵ bk. levililer, 12/2-5; bk. Rabinson, *Concordance*, s.533

⁶⁶ bk. Levililer, 23/22.

⁶⁷Bk. Levililer, 23/22; 29/10, 19/10.

⁶⁸ bk. Levililer, 19/23-24.

⁶⁹ Nisâ 4/160-161.

⁷⁰ bk. Zilzâl, 99/7-8.

⁷¹ Âl-i İmrân, 3/49.

⁷² Âl-i İmrân, 3/50.

rine işaret edilir. Bu ayeti yorumlayan müfessirler temel yasakların dışında kalan yiyeceklerin Yahudi ve Hıristiyan âlemine Hz. İsa ile birlikte helâl edildiği görüşündedirler.⁷³ Buna göre Tevrat'ta yer alan ve İsrail oğullarına yasak edilen hükümlerin bir geçerliliği yoktur. Yüce Allah söz konusu yasakları Hz. İsa ile kaldırdığı gibi, Hz. Peygamber'e de son şeklini vererek Kitâb-ı Mukaddes'teki tahrif edilen konular ve din adamlarının hatalarını düzeltmiştir.⁷⁴ Buna göre, Kur'ân'da helâl olarak ifade edilenler, Ehl-i Kitap'a da helâl, haram olarak zikredilenler de yasaktır. Onların bu yanlışlarda ısrar etmelerinin sebebi olarak, Hz. Musa'dan sonraki peygamberlere inanmamaları ve din adamlarının yanlışta ısrar etmeleri gösterilebilir.⁷⁵

C- HIRİSTİYANLIKTA YİYECEKLER

Hıristiyanlık Hz. İsa'ya verilen dinin adıdır. Bu isim Allah veya Hz. İsa tarafından verilmiş değildir. Hz. İsa tevhid dinini getirmiştir. Yüce Allah Kur'ân'da Hz. İsa ve ondan sonra bozulan Hıristiyanlık inancına geniş yer verir. Bu çerçevede değinilen konular arasında inanç esasları ve yiyecek ve içecekler önemli sırayı alır. Hz. İsa'ya verilen İncil, Tevrat ve Kur'ân'da ifade edildiği gibi geniş bilgi içermekle birlikte bazı ifadelerle rastlanır.⁷⁶ Örnek vermek gerekirse; *"Fakat biz, iman eden milletler için, putlara kurban edilen şeylerden, kandan ve boğulmuş olanlardan ve zinadan kendilerini korumalarını yazdık."*⁷⁷ Pavlos da putlara kesilen kurbanın ve kan yemenin yasak olduğunu belirtir.⁷⁸ Hıristiyanlığı, Yahudilik ve İslâm'dan ayıran en önemli özellik domuz etinin helâl kabul edilmesidir. Oysa İncillerin hiçbir yerinde söz konusu hayvanın etinin yenilebileceği ifade edilmezken, değişik yerlerinde kötü ruhları taşıdıklarından bahsedilmektedir.⁷⁹ İlahî dinlerde dinî emirler, kitap veya peygamberin sözleriyle netleşir. Kur'ân-ı Kerîm, Hz. İsa'nın Tevrat'ı tasdik ettiğini ve onu doğrulayıcı ve uygulayıcı olarak gönderildiğine işaret eder.⁸⁰ Buna göre, Tevrat'ta helâl ve haram kabul edilen bütün gıdaların, Hıristiyanlar için de geçerli olması gerekir. Durum böyle olmakla birlikte, Hıristiyanların içki ve domuz eti konusundaki farklı uygulamaları inandıkları kutsal değerler ile uyuşmaz. Onların inançlarına göre ağza giren değil, kalpten dışarı çıkan insanı kirletir.⁸¹ Öte yandan Hıristiyanlarca kabul edilmeyen Barnabas İncili'nde, yazıcılardan biri, Hz. İsa'ya şöyle bir soru sorar. "Eğer ben domuz eti veya başka pis bir et yesem, bu benim vicdanımı kirletmez mi?" İsa cevap verdi: "İtaatsizlik insanın içine girmez.

SÜİFD / 24

15

⁷³ bk. Taberî, *Tefsîr*, III/282; Râzî, *Tefsîr*, VIII/62; Kurtubî, *Tefsîr*, IV/96; Âlûsî, *Tefsîr*, III/171.

⁷⁴ bk. A'râf, 7/157.

⁷⁵ Tevbe, 9/31.

⁷⁶ bk. Tevrat, Levililer, 11/46.

⁷⁷ Rasûllerin İşleri, 21/25; s. 144.

⁷⁸ bk. I. Korintoslulara mektup, 10/29.

⁷⁹ Bk. Matta, 8/31-32; Markos, 5/12-13; Luka, 8/32-33.

⁸⁰ Âl-i İmrân, 3/50-51.

⁸¹ bk. Matta, 15/11; Markos, 7/15-23.

İnsanın kalbinden dışarı çıkar. Bu sebeple haram kılınan yiyeceği yerse kirlenmiş olur.⁸² Domuz diğer İncillerde de yer yer kötülenir.⁸³ Hıristiyanlıkta domuzun, "kasaplar çarşısında satılan her şeyi yiyin"⁸⁴ sözlerinden hareketle, Pavlos'un Hıristiyanlığı yaymak için helâle dönüştürdüğü ileri sürülür. İncillerde ise söz konusu hayvanın kötü ruhları bünyesinde taşıdığı belirtilir.⁸⁵ Hıristiyanlıktaki bu yanlış uygulamanın konsillere dayandırıldığı anlaşılmaktadır.⁸⁶

D. İSLÂM'DA GIDALARIN DURUMU

İslâm literatüründe bir şeyin helâl olması, temiz olmasına bağlıdır. Temiz, yenilmesi günah olmayan şeydir.⁸⁷ Allah'ın yarattıklarından temiz olanların yenmesi ise, helâl olma şartına bağlanır.⁸⁸ Yahut haram olduğunu belirten bir delil bulunmaması gerekir.⁸⁹ İlâhî emirlerin muhatabı insandır. Peygamberlerin getirdikleri, asılları itibarıyla aynıdır.⁹⁰ Yüce Allah, Hz. Muhammed'den önce gönderilen peygamberlerden bazılarının durumlarını ve onlara verilenleri açıklamış, bazıları hakkında da bilgi vermemiştir. O, peygamberlerine verdiği kitaplarda hüküm koyma yetkisinin kendisine ait olduğunu ifade ederek,⁹¹ kullarından, bu emirlere uymalarını istemiştir. Selmân Fârisî'den rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber'den yağ, peynir ve yabanî eşek etinin hükmü sorulmuş, O da; "Helâl, Allah'ın kitabında helâl kıldığı, haram da Allah'ın kitabında haram kıldığı şeydir. Allah'ın kitabında bildirilmediği şeyler, mubah kılınanlardır. Kendinizi zora sokmayın."⁹² buyurmuştur. Başka bir hadislerinde de, "Müslümanların en suçlusu, bir helâlin haram kılınmasına sebep olandır."⁹³ buyurur. Yüce Allah, helâli harama dönüştürmekle ilgili üç sınıf insanı ikaz eder.

Müşrikler: Yüce Allah, yiyeceklerle ilgili olarak cahiliye Araplarının yaptığını şirk olarak değerlendirir. "Yoksa Allah'ın dininde, izin vermediği bir şeyi onlara meşru kılabacak ortakları mı vardır."⁹⁴ "De ki: 'Gördünüz mü, Allah'ın size nzk olarak verdiği şeylerin bir kısmını haram, bir kısmını helâl yaptınız.' De ki: 'Allah mı size böyle izin verdi. Yoksa siz Allah'a iftira mı ediyorsunuz?'"⁹⁵ "Allah'ın yarattığı ekin(ler) den ve

⁸² Barnabas, Fasil, XXXII/33-34; s. 50; Ataseven, Asaf-Şener, Mehmet, "Domuz", *DIA*, IX/507-510; Bk. The Gospel Of Barnabas, s. 2.

⁸³ bk. Matta, 7/6; Markos, 5/11-14.

⁸⁴ bk. I. Korintoslulara, 10/25.

⁸⁵ Matta, 8/31-32; Markos, 5/12-13; Luka, 8/32-33.

⁸⁶ bk. "Domuz", *DIA*, IX/507-510; Sıma, İhsan Süreyya, *İslâmiyet Ve Hıristiyanlık*, İst. 1984, s. 44.

⁸⁷ Kurtubî, *Tefsîr*, I/207, 408; İbn Kesîr, *Tefsîr*, I/292.

⁸⁸ Geniş bilgi için bk. ez-Zemahşerî, *Keşşâf*, I/107.

⁸⁹ bk. ez-Zemahşerî, *Keşşâf*, I/323.

⁹⁰ Şûrâ, 42/13.

⁹¹ Karaman, Hayrettin, *Günlük Hayatımızda Haram ve Helâller*, İst. 1979, s. 17.

⁹² Tirmizî, *Libâs*, 6; İbn Mâce, *Et'ime*, 60.

⁹³ Buhârî, *İ'tisâm*, 3.

⁹⁴ Şûrâ, 42/21.

⁹⁵ Yûnus, 10/59.

hayvanlardan pay ayırdılar. Zanlanca 'Bu Allah'ın, bu da ortaklanmıza' dediler. Ortaklan için ayrılan Allah'a ulaşmıyor fakat Allah için ayrılan, ortaklara ulaşıyor. Ne kötü hüküm veriyorlar."⁹⁶ Müşrikler putlar için kesilen kurbanları ve onlara gösterilen saygıyı, Allah'a ulaşmada bir aracı görmüşlerdir.⁹⁷ Yüce Allah bunun yanlış olduğunu ifade ederek, kendisine ulaşılması için iman, amel ve dua edilmesini yeterli olduğunu belirtir.⁹⁸

Ehl-i Kitap: *Gıdalarla ilgili benzer uyarılar, Ehl-i Kitap'a da yapılır:* "Onlardan çoğunun günah, düşmanlık ve haram yemede birbirleriyle yarıştıklarını görürsün. Din adamları ve âlimleri, onları günah söz söylemekten, haram yemekten men etmeleri gerekmez miydi? Yaptıkları şey ne kötüdür."⁹⁹

Bu ayetlerde, Ehl-i Kitap âlimleri, halka doğru bilgi vermedikleri için kınanmaktadır. Oysa kendileri, insanlara doğruları öğretme, iyi ve kötülerini tanıtmakla görevlendirilmişti. Tevbe suresi 31. ayet din adamlarının hatalarını hatırlatırken, Mâide suresi 62. ayet yapılanların çok kötü olduğunu belirtir. İbn Abbâs, Mâide sûresindeki 62. ayetin, Ehl-i Kitap âlimlerini ikaz konusunda Kur'ân'daki en şiddetli ayetlerden biri olduğunu belirtir.¹⁰⁰ Hz. Peygamber de insanlara faydalı ve zararlı olanlar konusunda insanların dikkatini çekerek, "İçlerinden günah işleyen bir kimseyi, bundan men etmeye güçleri yettiği halde, bunu yapmayan toplulukları, Allah mutlaka cezalandırır."¹⁰¹ buyurur.

Müslümanlar: Yüce Allah Müşrik ve Ehl-i Kitap âlimlerinin yanlışlıklarını ve halka karşı tutumlarını haber verdikten sonra benzer ikazları, Müslüman âlim ve din adamlarına da yapar.

"De ki: 'Allah'ın kulları için çıkardığı süsü ve güzel rızıkları yasaklayan kimdir?' De ki: 'Onlar, dünya hayatında inananlarıdır. Kıyamet gününde de yalnız onların olacaktır.' İşte biz, bilen bir topluluk için ayetleri böyle açıklıyoruz. De ki: 'Benim Rab-bim, ancak açık ya da gizli, bütün kötülükleri, günah işlemeyi, haksız yere saldınyı, hakkında hiçbir delil indirmedeği şeyleri, Allah'a ortak koşmanızı ve Allah hakkında, bilmediklerinizi söylemeyi yasaklamıştır.'¹⁰²

Yüce Allah yaratılanlara kötülük yapmayı yasaklayarak, peygamberlerine verilen emirleri açıklamayı emreder. Verilen emrin dışına çıkmaları durumunda yapılacaklar şu ayetlerde hatırlatılır.

⁹⁶ En'âm, 6/136. bk. Cevâd Ali, *Târihu'l-Arab Kable'l-Islâm*, VI/254.

⁹⁷ bk. Zümer, 39/3 Bk. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VIII/19.

⁹⁸ bk. Bakara, 2/186.

⁹⁹ Mâide, 5/62-63.

¹⁰⁰ İbn Kesîr, *Tefsîr*, III/24.

¹⁰¹ Ebû Dâvûd, *Melâhim*, 17.

¹⁰² A'râf, 7/32-33.

"Eğer (Peygamber) bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, Elbette onu kıskıvrak yakalardık. Sonra onun can damarını koparırdık (onu yaşatmazdık)."¹⁰³

Yüce Allah peygamberlerinin doğru söylediğine işaret ettikten sonra Hz. Peygamber'in insanlık gereği yaptığı bir hatayı hemen düzeltir. Rivayete göre Hz. Peygamber, hanımları arasında geçen bir olaydan sonra helâl olan bal şerbetini kendisine yasaklamıştı. Bunun üzerine Tahrîm suresindeki şu ayet nazil olur:¹⁰⁴

"Ey Peygamber! Niçin, Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi, eşlerinin hatın için haram kılıyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir."¹⁰⁵ Benzer uyarılar Müslümanlar için de yapılır.

"Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur."¹⁰⁶ İlâhî dinlere inanan kimseler o dinlerin emirlerini uygulamakla görevlidirler. Onları değiştirmeleri mümkün olamaz. Herhangi bir menfaat karşılığı onları değiştirmeleri veya bilmediği halde yanlış bilgi vermeleri günah sebebi sayılır.¹⁰⁷ Yukarıda anlamını verdiğimiz Ahzâb suresindeki ayete göre Allah'ın koyduğu emri değiştiren kimse, dinin dışına çıkmış kabul edilir. Yiyeceklerde de böyledir. Yüce Allah bir iki yasağın dışında mubah olanları sınırsız kılarken, helâl olan bir şeyi yasak etmek yasak eden kişiyi ilâhî çizginin dışına itebilmektedir.

Kur'an-ı Kerîm başta Müslümanlar olmak üzere diğer din sahiplerinin hatalarını veya düşebilecekleri yanlışlıkları haber verdikten sonra Allah'ın helâl kıldığı gıdaların kulların yararına olduğu ifade edilmektedir.

I- Helâl Kılınan Gıdalar

Kur'an'da ifade edilen helâl yiyecekler insan sağlığına yararlı olan gıdalardır. Haram olanlar da maddî veya manevî açıdan zararlı olanlardır. Yüce Allah, Hz. Âdem'i yarattıktan sonra cennete girmesini istemiş, bir ağacın meyvesi hariç, istediğinden yiyebileceğini belirtmişti.¹⁰⁸ İslâm âlimleri de, "Yeryüzünde ne varsa, hepsini sizin için yarattı."¹⁰⁹ "Göklerde ve yerde ne varsa hepsini katından size boyun eğdirdi."¹¹⁰ ifadelerinden hareketle; "Helâl eşyanın aslındandır." veya "Eşyada aslolan helâl olmasıdır."¹¹¹ fıkıh kâidesini geliştirmişlerdir. Ayrıca birtakım prensipler bu kaide üzerine bina edilmiştir.¹¹² Gıdalarla ilgili olarak İslâm'ın ortaya koymuş

¹⁰³ Hâkka, 69/44-46

¹⁰⁴ bk. Vâhidî, Ali b. Ahmed en-Nîsâbü'rî, *Esbâbü'n-Nüzûl*, Mısır 1968, II. b. s. 247.

¹⁰⁵ Tahrîm, 66/1.

¹⁰⁶ Ahzâb, 33/36.

¹⁰⁷ bk. Nahl, 16/116.

¹⁰⁸ bk. Bakara, 2/35.

¹⁰⁹ bk. Bakara, 2/29.

¹¹⁰ bk. Câsiye, 45/13.

¹¹¹ bk. Taberî, *Tefsîr*, I/190-195; R. Ridâ, *Menâr*, I/247; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, I/250/251.

¹¹² bk. ez-Zemahşerî, *Keşşâf*, I/60-61; Kurtubî, a.g.e., I/251-253.

olduğu hüküm, Allah'ın yarattığı şeylerde asıl olan, helâl olmalarıdır. Buna göre yasak olarak zikredilmeyenlerin hepsi helâl kabul edilir. "Sizin için yarattım" ifadesinde dünyada olanların insanlar için yaratıldığı anlaşılmaktadır. Buradan hareketle, kulların kendileri için yaratılan nimetlerde insanlık için birçok faydaların olduğunu söylememiz mümkündür. Şeytan insana düşmandır. Faydası ondan sakınan, Rab-bine yaklaşmış olur. Haramların işlenmesi insanı şeytana arkadaş eder. Terk edilmesi ise Allah'ın sevgisini kazandırır.

İnsanoğlunun yaratılmasıyla birlikte, beslenmesini sağlayacak gıdalar gündeme gelmiştir. Fakat yaratılan gıdaların hepsi faydalı değildir. İmtihan gereği zararlı olanları da vardır. "Ey insanlar, (yaptığınız) akitleri yerine getiriniz. Size (haram oldukları) okunacakların dışında kalan hayvanlar sizin için helâl kılındı..."¹¹³ "Sana, kendilerine neyin helâl kılındığını soruyorlar, De ki: 'size temiz şeyler helâl kılındı.'..."¹¹⁴ Dikkat edilirse Yüce Allah insanlara önce verdikleri sözü hatırlatmakta, ardından temiz şeylerin helâl olduğunu ifade etmektedir. İnsanların faydasına olan gıdalar, "size helâl kılındı" ifadesiyle açıklanmıştır. Bu helâl kılınanlar (أُحِلَّتْ لَكُمْ بَيِّنَاتٌ مِنَ الْأَنْعَامِ) "Size çeşitli hayvanlar helâl kılındı" ve (أُحِلَّتْ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ)¹¹⁵ "hayvanlar size helâl kılındı" lâfızlarıyla belirtilir. Bu kelimelerin peşinden istisnalar zikredilir.¹¹⁶ Mâide suresi 1. ve Hac suresi 30. ayetlerde geçen "behîme" kelimesi hakkında farklı nakiller bulunmakla birlikte kara ve denizde yaşayan, insanların yemesinde sakınca olmayan hayvanlar akla gelir.¹¹⁷ Yapı itibarıyla "behîme" ile "en'âm" bir izafet terkididir.¹¹⁸ Ayrıca nimetler anlamına gelen "en'âm" Kur'ân'da yer alan bir surenin ismidir. Bu surede insanların yiyecekleriyle ilgili konulara geniş yer verilir.

İnsanlar arasında ilişki ve dostluklar karşılıklı ikramlarla başlar. Bunun neticesinde insanlar birbirlerini daha iyi tanıyabilir. İslâm, insanların karşılıklı tanışma, kaynaşma ve yardımlaşma ile kötülüklerin giderilebileceğini ifade eder. Yüce Allah Mâide suresinin ilk ayetlerinde iyilik ve takvada yardımlaşmayı önerirken, beşinci ayette, "Bugün size iyi ve temiz şeyler helâl kılındı. Kendilerine kitap verilenlerin yemeği size helâl, sizin yemeğiniz de onlara helâldir..."¹¹⁹ ifadeleriyle iyiliği pekiştirmedi ikramın önemine işaret etmiş olur. İslâm âlimleri, söz konusu ayetlerden hareketle, Kitap Ehli'nin belirtilen yasakların dışındaki yiyeceklerinin helâl olacağı kanaatini taşımaktadırlar.¹²⁰

¹¹³ Mâide, 5/1.

¹¹⁴ Mâide, 5/4.

¹¹⁵ Mâide, 5/1; Hac, 22/30.

¹¹⁶ Mâide, 5/1,3; Hac, 22/30.

¹¹⁷ bk. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VI/50-51; ez-Zemahşerî, *Keşşâf*, I/59.

¹¹⁸ ez-Zemahşerî, *Keşşâf*, I/59 I; Âlûsî, *Rûhu'l-Medîni fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm*, VI/49.

¹¹⁹ Mâide, 5/5.

¹²⁰ bk. İbn Mâce, *Zebâih*, No, 3173; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VI/101-102; Râzî, *Tefsîr-i Kebîr*, XI/146.

2- Şüpheli Gıdalar

Kur'ân'da haram olanlar ifade edilirken, "...Allah haram kıldığı şeyleri size açıklamıştır."¹²¹ buyrulur. Hz. Peygamber de söz konusu ayeti şu sözleriyle tefsir eder. "Helâller açıktır. Haramlar da açıktır. Bunların arasında şüpheli şeyler mevcuttur. İnsanların birçoğu bunların helâl ve haram olduğunu bilmezler. Dinini ve ırzını korumak niyetiyle kim bunları terk ederse, (kurtulmuş olur.)"¹²²

Şüpheli gıdalarda tecrübe ve ilim önemli bir ölçüdür. Halk arasında tecrübe edilmiş veya ilmen zararlı olmadığı kesinleşmiş gıdaların yenilmesinde bir sakınca görülmez. Yukarıya aldığımız hadisten insan sağlığını tehlikeye atacak veya harama gidecek şüpheli şeylerden kaçınmanın faziletli bir iş olduğunu anlayabiliriz. Bir misal olarak; ilim dilinde "fungi" ismi verilen mantarları zikredebiliriz.¹²³ Bunların zehirli ve zehirsiz olanları mevcuttur. Zehirsiz olanları yenilebilir. Bununla birlikte aynı mantar bir bölgede zehirsiz iken diğer bir yerde zehirli olabilir. Araştırmadan, ilmî inceleme yapmadan yenilecek mantar hayatımızı tehlikeye atabilir. Onlar hakkında yasak edici bir hüküm de bulunmaz. Faydalı ve zararlı olduğu bilinmeyenlerin yenilmemesi daha uygun olabilir.

3- Haram (Habis) Kabul Edilen Gıdalar

Kanunlarda bazı kırmızı çizgiler bulunur. Bunlardan sakınılması insanların yararına. Tam aksine insanlar da bunları yapmayı arzular. Netice olarak çizgiyi geçenler zararlı çıkar. İlâhî dinlerde insanların zararına olan şeyler yasaklardır. Bu yasakları çiğneyenler dünya ve ahirette sıkıntı çeker.

a) Kur'ân'da Yasaklanan Gıdalar

Habis kelimesi; Kur'ân'da on altı yerde zikredilir.¹²⁴ Kötü, yanlış, helâli harama değiştirme, küfür vb. anlamlarına gelir.¹²⁵ Terim olarak; Allah'ın yasakladığı, insanların yemesi ve içmesi halinde günaha gireceği gıdalar için kullanılır. Öte yandan "haram" ise; yasak edilen şeylerdir. İsim olarak, helâl olmayan şey anlamına gelir. Arapçada zengin bir kullanıma sahiptir. Yasak etme; haktan mahrum bırakma; bir şeyi yasaklama anlamlarında kullanılır.¹²⁶ Kur'ân-ı Kerîm'de seksen üç yerde zikredilir.¹²⁷ Bunların çoğunda, Allah'ın yasak kıldığı fiiller, kişilerin yaptıkları ve yasak gıdalar zikredilir. Ayrıca, Hz. Peygamber bal şerbetini kendisine yasak etmesi neticesinde altmış altıncı sure nazil olmuş ve bu sureye de "tahrîm" ismi verilmiştir.¹²⁸ Söz konusu kelime benzer anlamlarda hadislerde de zikredilir.¹²⁹

¹²¹ bk. En'âm, 6/119

¹²² Buhârî, İmân, 39; Büyü' 2; Ebû Dâvûd, Büyü', 3; Tirmizî, Büyü' 1.

¹²³ bk. Türkçe Sözlük. T.D.K., 1/807.

¹²⁴ bk. Muhammed Fuad, *Mu'cemü'l-Müfrehes*, Beyrut ts. s. 226.

¹²⁵ Râgib, *el-Müfredât*, s. 203.

¹²⁶ bk. *Lisânü'l-Arab*, XII/119-129; İsfehânî, a.g.e., s. 164-165.

¹²⁷ Muhammed Fuad, *el-Mu'cem*, s. 245.

¹²⁸ bk. Zemahşerî, *Keşşâf*, IV/113.

Lügat anlamına ilaveten terim olarak haram, "Kesin bir delille yasaklanan şeylerdir"¹³⁰ veya yasaklandığı sabit olan, yapıldığında ceza, terkinde sevap verilen fillere haram ismi verilir.¹³¹

b- Haramın Hükmü

İlâhî dinlerde emirler bütün insanlar için geçerlidir. İnanan ve gereğini yerine getiren sevap kazanır. İnanmayan da neticesinden kendisi sorumlu tutulur.

"Biz sana kitabı gerçek ile indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği biçimde hüküm veresin. Hainlerin savunucusu olma! Allah'a istiğfar et. Şüphesiz Allah bağışlayıcı, esirgeyicidir..."¹³² Yüce Allah, günah işlenmesini istemezken, suçluya adil olunmasını emreder.¹³³ İslâm'da helâl herkes için helâl, haramlar da bütün insanlar için yasaktır. Bu durum, dini getiren peygamberler için de aynıdır. Tebliğ eden, önce kendisi tatbik etmek zorundadır. İslâm'da imtiyaz yoktur.

3. Kur'ân'da (Habiş) Kabul Edilen Gıdalar

Yüce Allah yarattığı kulların sağlıklı olmalarını arzular. Bunun için gerekli kuralları haber verir. Kur'ân'da insanlığın zararına olan gıdalar dört maddede özetlenir.¹³⁴ Yasak edilenlerin ilki leş (Meyte) dir.

a (**الْمَيْتَةُ**) Leş; Herhangi bir müdahale olmaksızın ölmüş hayvanlara leş ismi verilir.¹³⁵ Yüce Allah leşin hükmünü "*meyte (leş)...haram kılındı.*"¹³⁶ ayetiyle belirlemiştir. İslâm âlimleri arasında leşin haramlığı konusunda görüş birliği bulunur. Bununla birlikte derisi, tüyü, yumurtası ve cenini konusunda farklı görüşler ileri sürülür. Adı geçen haramları on iki maddede tahlil eden Kurtubî,¹³⁷ konuyla ilgili nakilleri zikrederek insanlığın faydasına olanları belirtmeye çalışır. Kur'ân'da yasak kabul edilen maddelerden beş tanesini leş "meyte" kapsamına almamız mümkündür. Bunlar:

aa) (**الْمُنْحَقَّةُ**) (Boğulmuş); Boğularak ölen hayvan demektir. Cahiliyye Döneminde Arapların koyunu boğarak öldürdükleri bilinir.¹³⁸ Bu boğulma ipe, avcının tuzağı ile veya hayvanın kendisini bir yere sıkıştırması ile olabilir. Hangi halde olursa olsun, kesilmeden ölen hayvan dinen leş hükmünde kabul edilir. Yüce Allah'ın "*...Boğulmuş olanlar size haram kılındı.*"¹³⁹ emri konuya açıklık

SÜİFD / 24

→

¹²⁹ bk. Wensinck, *el-Mu'cem*, "hm" md.

¹³⁰ bk. Demirci, Kürşat, "Haram", *DİA*, XVI/100.

¹³¹ Ebu'l-Bakâ, *Külliyyât*, s.168.

¹³² Nisâ, 4/105-107.

¹³³ Mâide, 5/42.

¹³⁴ bk. Bakara, 2/173; Mâide, 5/3; En'âm, 6/145; Nahl, 16/115.

¹³⁵ bk. Taberî, *Câmi'l-Beyân*, VII/67; Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, II/217.

¹³⁶ bk. Bakara, 2/173; Mâide, 5/3; En'âm, 6/145; Nahl, 16/115.

¹³⁷ bk. Kurtubî, a.g.e., II/217-220.

¹³⁸ Geniş bilgi için bk. Taberî, *Tefsîr*, VII/68-72.

Allah'ın "...Boğulmuş olanlar size haram kılındı."¹³⁹ emri konuya açıklık getirmektedir.¹⁴⁰

ab) (المَوْقُودَةُ) (Vurulmuş); Vurularak öldürülen hayvana verilen isimdir. Taş veya sopa ile vurularak, besmele çekilmeden öldürülen hayvanlar bu başlık altında ele alınır.¹⁴¹ Kur'ân-ı Kerîm'de, "...Darbe ile vurulmuş... size haram kılındı."¹⁴² âyeti bunun haram olduğunu belirtir.¹⁴³ İslâm'dan önce Müşrik Arapların hayvanları başlarına vurarak öldürdüğü, sonra yedikleri ileri sürülür.¹⁴⁴ İslâm, eziyet edilerek ve kanı akıtılmadan ölmüş hayvanın yenilmesini sağlık açısından zararlı bulur. Hayvana eziyet etmek, insanlara emanet olarak verilen hayvanlara bir zulüm olarak görülmüştür.¹⁴⁵

ac) (المُتْرَدِيَةُ) (Yuvarlanmış); Yüksek bir yerden aşağıya, bir kuyuya veya suya düşerek ölen hayvana bu isim verilir.¹⁴⁶ Yüce Allah'ın "...yukandan aşağıya yuvarlanıp ölmüş hayvanlar size haram kılındı."¹⁴⁷ şeklindeki ifadeleri bu haramlığı belirtmektedir. Böyle bir hayvanın yenmesi için ölmeden önce kesilmesi gerekir. Kesilmeden ölen hayvanın kanının akması ve etinin bozulma ihtimali yenilmesini sakıncalı hale getirmektedir.¹⁴⁸

ad) (النَّطِيحَةُ) (Boynuzlanmış); Hayvanların kendi aralarında vuruşmaları sıkça olan bir hadisedir. Özellikle büyük baş hayvanların vuruşmaları, tedbir alınmadığı zaman birinin ölümüne sebep olur. Kaynaklarda genellikle koyunların vuruşmalarından bahsedilse de,¹⁴⁹ bu durum diğer hayvanların vuruşmayacağı anlamına gelmez. "...boynuzlanıp ölmüş olanlar size haram kılındı."¹⁵⁰ ayetinde belirtilen hüküm vuruşma ihtimali olan bütün hayvanları kapsamaktadır

ae) (وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ) (Canavar Parçalamış); Seb'ü kelimesi azı dışı veya yırtıcı dışı olan hayvanlardır. İnsan ve hayvanlara saldıran avını parçalayan yabani hayvanlara bu isim verilir.¹⁵¹ Başka bir ifadeyle, ehlileştirilmiş hayvanın parçaladıkları bu kapsamda değerlendirilir.¹⁵² Söz konusu hayvanlar aslan, kaplan, kurt, tilki, köpek ve leş yiyen kuşlar olabilir. "Canavar parçalamış olup da canlı iken kestikleriniz müstesna diğerleri haram kılındı."¹⁵³ ifadeleri parçalanarak ölmüş hayvanları leş

¹³⁹ bk. Mâide, 5/3.

¹⁴⁰ bk. Zemahşerî, *Tefsîr*, I/322; R. Ridâ, *Menâr*, VII/137-138.

¹⁴¹ bk. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VI/68; Kurtubî, *Tefsîr*, VI/48; Râzî, *Tefsîr*, XI/133.

¹⁴² Mâide, 5/3.

¹⁴³ bk. Taberî, *Tefsîr*, VI/69; Kurtubî, *Tefsîr*, VI/48.

¹⁴⁴ bk. Taberî, *Tefsîr*, VI/68; Râzî, *Tefsîr*, XI/133; Kurtubî, *Tefsîr*, VI/48.

¹⁴⁵ Daha geniş bilgi için bk R. Ridâ, *Menâr*, VI/138-139.

¹⁴⁶ bk. Taberî, *Tefsîr*, VI/70; Zemahşerî, *Tefsîr*, I/322; Râzî, *Tefsîr*, XI/133.

¹⁴⁷ Mâide, 5/3.

¹⁴⁸ bk. Râzî, *Tefsîr*, XI/133; Kurtubî, *Tefsîr*, VI/49.

¹⁴⁹ bk. Râzî, *Tefsîr*, XI/133; Kurtubî, *Tefsîr*, VI/49.

¹⁵⁰ bk. Mâide, 5/3.

¹⁵¹ bk. Râzî, *Tefsîr*, XI/133-134; Kurtubî, *Tefsîr*, VI/49.

¹⁵² Taberî, *Tefsîr*, VI/71.

¹⁵³ Mâide, 5/3.

hükmüne sokmaktadır. Yüce Allah beş önemli yasağı zikrettikten sonra, “*canlan çıkmadan önce yetiştirip kestikleriniz müstesna*” kaydıyla ölmeden önce kesilen hayvanların helâl olduğunu belirtir.¹⁵⁴ Hz. Ali, hayvanın canı çıkmadan önce kesildiği takdirde helâl olacağını ileri sürer.¹⁵⁵ Leş bozulmuş ve mikroplu hale gelmiş yiyecek demektir. Böyle bir hayvanın kanı dışarı akmadığı için yiyenleri hasta yapabilir.

b) (الْدَّم) Kan

Kan canlı için hayatî önem taşır ve belli bir miktarda kaybı ölüme sebep olur. Çabuk bozulan bir maddedir. Kullanılması için iyi korunması, mikroplardan arındırılması ve iyi muhafaza edilmesi gerekir. Yüce Allah Kur'an'da kanın yasak edilmesiyle ilgi çok geniş bir ifade kullanmaktadır. Bir ayette, “*...kan size haram kılındı...*”¹⁵⁶ denilirken, diğer bir ayette de Gayr-i Müslimlere cevap olarak; “*...akıtılmış kan haram kılındı...*”¹⁵⁷ buyurulmaktadır. Zira cahil Araplar arasında hayvanlardan alınan kanların bağırsaklara doldurularak daha sonra yenildiği bildirilir.¹⁵⁸ Ayetten anladığımız kadarıyla Allah'ın yasakladığı kan hayvan kesildikten sonra etlerde kalabilen kan değil, akıtılan kandır.¹⁵⁹ Söz konusu ayetleri tefsir eden Hz. Peygamber şöyle buyurur. “*Size iki ölü ve iki kan helâl kılındı. Ölü balık ve çekirge, kanlı dalak ve ciğer ise helâldir.*”¹⁶⁰ Arapların diğer bir âdeti de, canlı develerden alınan kanın kullanımınıdır. Bu kanlardan sucuk yapılır. Bu şekilde yapılan sucuğa “Bacca” ismi verilir. Hz. Peygamber “sacca” ve “bacca” ismi verilen bu yiyecekleri yasaklamıştır.¹⁶¹

c) (خَمُّ الْخَنزِيرِ) Domuz Eti

Kur'an'da haram (habis) olduğu belirtilen yasaklardan üçüncüsü domuz etidir. Yüce Allah Hz. Peygamber'i tanıtırken; “*O, pis olan bütün şeyleri haram kılar.*”¹⁶² buyurur. Son Peygamber'in haram olarak bildirdiği gıdalar arasında, “*Leş, kan ve domuz eti ...haram kılındı.*”¹⁶³ hükmü bulunur. İslâm'da yer alan bu yasak insanlar için hayatî önem taşır. Onlara uymak Allah'ın emirlerine riayeti ortaya koyar. Domuz etini yemekten sakınma sıhhat ve ahlâk açısından da önemlidir. Zira söz konusu hayvan mikroplu mikropsuz her şeyi yediği için etini yemek sağlığa zararlıdır.

d) (وَمَا أَهْلَ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ) Allah'tan Başkası Adına Kesilen Hayvanlar

SÜİFD / 24

23

¹⁵⁴ bk. Taberî, *Tefsîr*, 71-72; Yûsuf el-Kardâvî, *el-Haldü ve'l-Hardmü fi'l-İslâm*, s.35-40.

¹⁵⁵ bk. Yûsuf el-Kardâvî, *age*, s. 40.

¹⁵⁶ Mâide, 5/3.

¹⁵⁷ En'âm, 6/145.

¹⁵⁸ bk. Râzî, *Tefsîr*, XI/133.

¹⁵⁹ bk. Cassâs, *Tefsîr*, I/152.

¹⁶⁰ İbn Mâce, *Sayd*, 9; At'ime 31; İbn Hanbel, II/97.

¹⁶¹ Sacca ayrıca bir puta verilen isimdir. Bacca da kandan yapılan bir sucuktur. İslâm, bunları yasaklamıştır. Bk. İbn Kelbî, *Kitâbü'l-Esnâm*, s.3.

¹⁶² A'râf, 7/157.

¹⁶³ Bakara, 2/172; Mâide, 5/3; Nahl, 16/115.

İlâhî dinlerde asıl güç sahibi Yüce Allah'tır. İbadetler O'na yapılır ve O'ndan yardım istenir. Hayvanlar O'nun ismi anılarak boğazlanır. Hayvanı başkası adına kesmek Allah'ın kudretini kabul etmeme anlamına gelir. Söz konusu yasak dört yerde zikredilir. Bunlardan Bakara suresinde yer alan ifade ile diğer surelerde zikredilenler arasında mana açısından bir değişiklik olmadığı gözlenir.¹⁶⁴ Yüce Yaratıcı, kendisine ortak koşulan putlar adına kesilenleri haram kılmıştır. Buradan hareketle, Yaratıcı'nın rızasının dışında batıl inanç ve âdetler gereği bazı ibadet yerleri, yatır, şahıs vs. adına kesilenlerin İslâm'a uygun olmadığını söylememiz mümkündür.¹⁶⁵

da) (مَا ذُبِحَ عَلَى النَّضْبِ) Dikili Taşlara Kesilenler; Nüsub belirli bir yere taş dikilerek orada bir hayvanın kesilmesi, ibadet edilmesi ve kanın akıtılması demektir.¹⁶⁶ Özel bir yer ve dikili bir işaret için kesilen hayvan, Allah'ın ismi anılmadan kesilen hayvan gibidir. Kur'ân'da yer alan "nüsub" kelimesinin farklı anlamları olmakla birlikte,¹⁶⁷ bunun saygı gösterilen bir taş veya put olduğu anlaşılır.¹⁶⁸ Bu âdetler şirk kalıntısı olarak değerlendirilir.

db) Besmele Çekilmeden Kesilenler; Allah'ın yasakladığı gıdalardan biri de O'nun ismi anılmadan kesilen hayvanların etidir. Dikkat edilirse, boğazlamada üç yasak bulunur. Başkası adına, putlara ve besmele çekilmeden kesilenler. Bunların tamamı İslâm'a uymayan cahiliyye âdetleridir. Yüce Yaratıcı'ya inanan birinin bu âdetlerden kaçınması gerekir. Yüce Allah yarattığı insanlara öncelikle inanıp inanmadıklarını sorar. "Eğer Allah'ın ayetlerine iman ediyorsanız, Allah'ın adı anılarak kesilen hayvanlardan yiyin."¹⁶⁹

İman; inanma ve gereğini yerine getirme demektir. Allah'a inanan, gereğini yerine getirir. Yüce Allah, yukarıdaki ayette yer alan şart ve cevaba ilaveten kesin hükmünü şöyle belirtir. "Üzerine Allah'ın ismi anılmamış olanlardan yemeyiniz."¹⁷⁰ Müfessirler yukarıya aldığımız ayetlere geniş yer verirler. Kurtubî (ö. 671/1273) En'âm 118. ayeti kesilen hayvanlarda besmele çekilmesinin bir emir ifade ettiğini belirtirken,¹⁷¹ Râzî (ö. 606/1209) de, söz konusu ayetin helâli haram yapan Müşrikler için nâzil olduğunu ileri sürer.¹⁷² Buna göre, kasıtlı olarak besmele terk edilirse kesilen hayvanın eti yenmez. İslâm'da belirli bir konuda karar verebilmek için konuyla ilgili ayetlerin nüzul sebeplerinin bilinmesi, Kur'ân'da benzer anlama gelen ayetlerin araştırılması, bir önceki bir sonraki ayetlerin anlamlarına bakılması gerekir. Gıdalarla ilgili olarak Enâm suresi 118. ayet değerlendirilirken, ondan sonra

¹⁶⁴ bk. Bakara, 2/173; Mâide, 5/3; En'âm, 6/145; Nahl, 16/115.

¹⁶⁵ Bk. Mâide 5/103.

¹⁶⁶ Kurtubî, *Tefsîr*, VI/57.

¹⁶⁷ bk. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, VI/75; Râzî, VI/21-22.

¹⁶⁸ bk. Kurtubî, *Tefsîr*, VI/57.

¹⁶⁹ En'âm, 6/118.

¹⁷⁰ En'âm, 6/121.

¹⁷¹ Kurtubî, *Tefsîr*, VII/72.

¹⁷² Râzî, *Tefsîr*, XIII/164-165.

gelen 119-121. ayetlerin müşterek ele alınması konunun anlaşılmasını sağlamaktadır. Buna göre, kendisi ölmüş, besmele çekilmemiş, Allah'tan başkası adına kesilmiş veya besmele kasıtlı olarak terk edilmiş hayvan yasak kapsamına girmektedir. İslâm âlimleri kasıtlı olarak bismelenin terk edilmesi halinde o hayvanın etinin yenmeyeceği konusunda ittifak etmişlerdir.¹⁷³ Allah'ın adının terk edilmesi fisk kelimesiyle açıklanır. Fisk ise dinî emirlere uymama demektir. Ayette bu durum şöyle açıklanır: “Üzerine Allah'ın adı anılmadan kesilen hayvanlardan yemeyin. Çünkü bu kuşkusuz Allah'ın emirlerini dinlememdir. Şeytanlar ise dostlarına, sizinle tartışmaları için telkinde bulunurlar. Eğer onlara uyararsanız, muhakkak ki Allah'a ortak koşanlar olursunuz.”¹⁷⁴ Hayvanlar insanlara Allah'ın bir nimeti olarak verilmiştir. Kesilme esnasında bismelenin çekilmesi, Allah'ın yüceliğini kabul ve verilen nimete şükürü ifade eder. Şükür malın çoğalmasını sağlar. Öte yandan kesim anında bismelenin unutulması yasak kapsamının dışında değerlendirilir. Zira Yüce Allah, unutmaya ile yapılanlardan sorumlu tutmamaktadır.¹⁷⁵

4. Hadislerde Yasak Edilenler

Kur'ân'da ifade edilen dört haram maddenin dışındakiler sünnet ile açıklanmıştır. Bir şey, Hz. Peygamber'in sünnetinde helâl veya haram olarak ifade ediliyorsa, onun yerine getirilmesi gerekir. Çünkü ikisi de vahiydir.¹⁷⁶ Bu münasebetle, Kur'ân'da yer almayan bazı gıdalar, sünnette zikredilmiş olabilir. Örneğin: Canlı hayvandan kesilen parça: “Canlı iken kesilen parça murdardır.”¹⁷⁷ hadisi ile yasaklanmıştır. Vahşi hayvanların durumu; “Parçalayıcı dişi ve pençesi olan hayvanlar haramdır.” Bunlar; insan ve diğer yaratıklara saldıran ve avını parçalayarak yiyen aslan, kaplan, kurt, maymun vs. gibi hayvanlardır. Kuşlardaki ölçü ise, pençeleridir. Onlar arasında parçalayıcı özelliği olan, kartal, akbaba, şahin ve doğan gibi kuşlar ilk sırayı alır. Konuyla ilgili hadislerin bazıları şöyledir: “Vahşilerden köpek dişi olan hayvanların yenmesi haramdır.”¹⁷⁸ “...Vahşilerden kesici dişi olan her hayvanın ve pençesi olan her kuşun yenmesi yasaktır.”¹⁷⁹ Buraya aldığımız hadislerin anlamlarına dikkat edilirse yasak edilenlerin, etçil ve leş kapsamına giren besinlerle beslenen hayvanların yasak edildiği görülür. Söz konusu hayvanların bünyelerinde her türlü hastalığı taşımaları ihtimali bulunmaktadır.

SÜİFD / 24

25

E. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yukarıda işaret edilen bilgilerde de gözlendiği gibi, ilâhî kitaplarda yasak edilen dört yiyecek maddesi Tevrat ve Kur'ân'da aynen ifade edilmektedir. İncil

¹⁷³ bk. Kurtubî, *Tefsîr*, VI/75-77; R. Ridâ, *Menâr*, VII/ 22-23.

¹⁷⁴ En'âm, 6/121.

¹⁷⁵ bk. Bakara, 2/286.

¹⁷⁶ bk. Necm, 53/3-4.

¹⁷⁷ Tirmizî, Sünen, Et'ime, 4; Ebû Dâvûd, Say, 3; İbn Mâce, Sayd, 8.

¹⁷⁸ Müslim, Sayd; 15; Tirmizî, Sayd, 3.

¹⁷⁹ Buhârî, Zebâih, 29; Müslim, Sayd, 12; Ebû Dâvûd, Et'ime, 33.

metinlerinde ise, domuz etinin yenilmesini mubah kılan bir cümleye rastlanmaz. Farklı konular hakkında Yüce Allah şu mesajı verir. “Doğrusu bu Kur’ân, İsrail oğullanna, hakkında ihtilâf ede geldikleri şeylerin pek çoğunu anlatmaktadır.”¹⁸⁰ Bu ihtilaf- lar inanç konularında odaklanmakla birlikte, gıdalarla ilgili şu bilgiye yer verilir. “Tevrat indirilmeden önce, İsrâil’in kendisine haram kıldığı şeyler dışında bütün yiyecekler helâldi. De ki: ‘Doğru iseniz, Tevrat’ı getirip okuyun.’”¹⁸¹, “Artık bundan sonra da kim Allah’a yalan söyleyip iftira ederse, işte onlar zalimlerdendir.”¹⁸² Yahudilerin kendilerine haram kıldıklarıyla ilgili olarak tefsirlerdeki rivayete göre Hz. Yakub bir hastalığa yakalanır. Kurtulduğu takdirde, en çok sevdiği yiyecek ve içeceği kendisine haram kılacağını söyler. İyileştiğinde sevdiği deve eti ve sütünü kendisine yasak eder.¹⁸³ Görüldüğü gibi gıdaları haram eden Yüce Allah değil, kendisine yasaklayan Hz. Yakup’tur. Bu yasaklar Tevrat’ın nüzulünden öncedir. Hz. Musa’ya yasak edilmiş değildir. Yüce Allah Hz. Musa’ya emredilenleri şu ifadelerle haber verir:

“Yahudi olanlara da bundan önce sana anlattıklarımızı haram kılmıştık. Biz onlara zulmetmedik fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı.”¹⁸⁴ Bu ayetin verilerinden hareketle Tevrat’ta zikredilen ve Kur’ân’da yasak edilmeyen konular ilâhî kaynaklı değildir. Yaraticının, İsrail oğullarına yaptıkları haksızlıklara ceza olarak yasakladığı yiyecekler; a) Bütün tırnaklı hayvanlar, b)Bağırsak ve kemiklere yapışan yağların dışındaki iç yağlardır. Yüce Allah bu yasakların onlara, yaptıkları hatalardan dolayı bir ceza olarak verildiğini ifade eder.¹⁸⁵

İslâm’la Ehl-i Kitap’ın ayrıldığı noktalardan bir diğeri ölmüş hayvanın etinin konumudur. Tesniye 14/21 de yer alan “leş yemeyeceksiniz” sözü ilâhî dinlerin esasını oluşturur. Devamında, “yabancıya satabilirsin veya garibe yedirebilirsin” sözleri ile “sen mukaddes bir kavimsin” kısmı İslâm inancına uymaz. İslâm’da yabancı, yerli ayrımı yapılamaz. Zararlı, herkes için zararlıdır. Yüce Allah kullarınıırka göre değil takvaya göre değerlendirir.¹⁸⁶ İlahî dinlerin temel felsefesi, insanlığın yaratılıştan elde ettiği temel hakların korunmasıdır. İslâm’da hiçbir canlıya zarar verilemez. “...Allah’ın sözlerinde asla değişme yoktur. İşte bu, büyük kurtuluşun kendisidir.”¹⁸⁷ ayeti Allah’ın emirlerinde değişikliğin olmayacağını hatırlatır.

Yahudi inancına göre din adamlarının bazı ayrıcalıkları bulunur. Halkın yiyecekleri üzerinde onları hakları vardır. Yüce Allah Kur’ân’da bunun zulüm olduğunu belirtir. Zira başkasının sahip olduğu mal onun izni olmadan kullanılamaz. İlahî kitapların tamamı yasak edilen dört madde¹⁸⁸ ve leş kapsamına giren yiyecek-

¹⁸⁰ Neml 27/76.

¹⁸¹ Âl-i İmrân, 3/93. Ayetin nüzûyle ilgili bk. Taberî, Tefsîr, IV/2-4.

¹⁸² Âl-i İmrân, 3/94.

¹⁸³ Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Âlûsî, Rûhu’l-Medânî, IV/2-3.

¹⁸⁴ bk. Nahl, 16/118.

¹⁸⁵ En’âm, 6/146

¹⁸⁶ bk. Hucurât 49/13.

¹⁸⁷ Yûnus, 10/64.

¹⁸⁸ Bakara, 2/172; Mâide, 5/3; En’âm, 6/145; Nahl, 16/115.

lerin haram olması konusunda birleşirken, sularda yetişen yiyecekler konusunda ayrılırlar. İslâm'da sularda yaşayan bütün balıkları yemenin caiz olmasına karşılık Tevrat'ta sadece; pullu ve kanatlı olanları yemek caizdir. Hıristiyanlar bu yasaklara uymazlar.

Hıristiyanlar domuz etini yeme konusunda farklı inanca sahiptirler. İncillerde domuz kötülenmekle birlikte,¹⁸⁹ onlara göre ağza giren değil, çıkan insanı kirletir.¹⁹⁰ Barnabas İncili'nde ise domuz yasak olarak değerlendirilir.¹⁹¹ Resullerin İşleri'nde Tevrat ve Kur'ân'da yasak edildiği ifade edilen; "Putlara kurban edilen şeylerden, kandan ve boğulmuş olanlardan çekinin. Bunlardan çekinirseniz iyi edersiniz."¹⁹² sözleri ile yasaklardan bahsedilirken domuza değinilmez. Hıristiyanlar, Yahudilerin aksine, deve eti ve sütünü yemede sakınca görmezler. İslâm'a göre farklı uygulamaların sorumlusu Hz. Musa ve Hz. İsa değil onlara inanan din adamlarının verdiği yanlış fetvalardır.¹⁹³

Asrımızda ilâhî dinlerin yasak olarak ifade ettiği kan ve ölmüş hayvan etleri yem olarak kullanılmaktadır. Hayvanlarda görülen ve onlardan insanlara geçen hastalıkların büyük ölçüde hayvanın yediği yemlerden kaynaklanması muhtemeldir. Hz. Peygamber, pislik yiyen hayvanların belirli bir süre bir yerde kapatılarak pislik yemelerinin engellenmesini istemektedir.¹⁹⁴ Oysa zamanımızda bu inceliklere riayet edilmediği görülmektedir. Ayrıca kan ve benzeri maddelerin yem olarak kullanılması için ıslah edilmesi, mikroplardan arındırılması ve faydalı hale getirilmesi gerekir.¹⁹⁵ İslâm, insan sağlığına önem veren bir dindir. İnsanlardan Allah'ın emanet olarak verdiği bedenini koruması istenir. İnsanlar Allah'ın kulu ve Hz. Adem'in evlatlarıdır. Dünyaya kulluk için gönderilmişlerdir. Birbirleriyle yardımlaşıp faydalı işler yaparak, yaratılanlara faydalı olmaları arzulanır. İnanan bir kimse, kendisi için istemediğini başkası için de isteyemez. Hıristiyanların domuz eti ve şarap konusundaki görüşleri ile Yahudilerin bozuk gıdaları kendilerinin dışındaki insanlara satmaları veya yedirmelerinin ilâhî vahye dayanması mümkün değildir.

KAYNAKÇA

- ABDÜLBÂKÎ, Muhammed Fuâd, *el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Beyrut ts.
 AHMED b. Hanbel (ö.241/855), *el-Müsned*, (I-VI) thk. A. Muhammed Şakir, Mısır 1949.
 AISHA, Begum Bavany, W. AGF., *The Gosbel Of Barnabas*, Kareci (Pakistan) ts.
 ÂLÛSÎ, Ebu'l-Fadl Şihâbüddîn Mahmûd (ö. 1270/1854), *Rûhu'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm ve's-Seb'il-Mesânî*, (I-XXX), Beyrut ts.,
 BECHINGHAM, C. F., *Religions in The Middle East Three Religions in Concord And Conflict*, London 1976.

SÜİFD / 24

27

¹⁸⁹ bk. Matta, 7/6; Markos, 5/11-14.

¹⁹⁰ bk. Matta, 15/11; Markos, 7/15-23.

¹⁹¹ Barnabas, Fasil, XXXII/33-34; s. 50; *DIA*, IX/507-510; Bk. *The Gospel Of Barnabas*, s. 2.

¹⁹² Rasüllerin İşleri, 15/29.

¹⁹³ bk. Tevbe 9/31.

¹⁹⁴ bk. Ebû Dâvûd, Et'ime, 25; Tirmizî, Et'ime, 24.

¹⁹⁵ Konuyla ilgili geniş bilgi için bk: Yûsuf el-Kardâvî, s. 42; trc. 49-50.

- BRILL, E.J., *The Encyclopaedia Of Islam*, Leiden 1960-1978.
- BRONDON, S.G.F., *A Dictionary Of Comparative Religion*, London 1971.
- el-BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (ö. 256/870), *el-Câmiu's-Sahîh*, (I-VIII), İst., 1979.
- CALVERLEY, Edwin E., *Christion Theology And The Qur'ân*, M.W. 47, 1957.
- CEVAT, Ali, *Târîhu'l-Arap Kable'l-İslâm*, (I-X), Beyrut 1970.
- el-CEVZİYYE, İbnü'l-Kayyim (ö. 751/1350), *Ahkâmü Ehli'z-Zimme*, Beyrut 1984.
- CHARFİ, Abdelmejjid, *Christianity In The Qur'ân Commentary Of Taberî*, Islamochristona Paris 1980.
- CRUNDEN'S, Comlate, *Concordance The Old And New Testament*, London 1961.
- ÇELEBİ, Ahmed, *Mukârenetü'l-Edyân*, (I-IV), Mısır 1984.
- EBU'L-BAKÂ, *el-Külliyât*, Bulak 1253.
- ENCYCLOPEDIA Judaica, (I-XV), Jerusalem 1972-1978.
- GAIRDNER, W. T. H., *Mohammedan Tradition and Gospel Record The Hadith And Incil The M. W. V.* 1915.
- GURNEY, Selweyn, *Reading From Word Religions* (Chompion M. D. And Doathy) London 1952.
- HAMİDULLAH, Muhammed, *Introduction To Islam*, Paris 1963.
- el-HAMİNİ, Muhammed Câbir, *Dirâsetü'l-İslâmiyye fi'l-Akâid ve'l-Edyân ed-Diyânetü'l-Kübrâ el-Muâsıra*, Mısır 1971.
- ELMALILI, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Heyet, Xehraveyn Yayınları, (İstanbul ts. I-IX)
- HUSAIN, S. Muhammed, *Ahl al-Zimme In The Sultanname Of Delhi*. New Delhi 1967.
- İBN KESİR, Ebu'l-Fidâ İsmail, (ö. 774/1372), *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, thk. Muhammed İbrahim ve Muhammed Ahmet, (I-VII) İst 1984.
- İBN MANZÛR, Cemâlüddîn Muhammed (ö. 711/1311), *Lisânü'l-Arab*, (I-XV), Beyrut 1955.
- İBN MÂCE, Ebû Abdullah (ö. 275/888), *Sünen*, (I-IV), Kahire 1952.
- İSFEHÂNÎ, Râğib b. Muhammed (ö. 502/1108), *el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'ân*, Lübnan ts.
- KARDÂVÎ, Yûsuf, *el-Halâlü ve'l-Harâmü fi'l-İslâm*, 4. b. Kahire 1980.
- KİTAB-I MUKADDES, (*Eski ve Yeni Ahid*) İstanbul 2003.
- KURTUBÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed, (ö. 671/1273), *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, (I-XX), Mısır 1967.
- MİLLER, MADELEİNES, J. Lane, *The New Black's Bible Dictionary*, London 1817.
- MÜSLİM, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc (ö. 261/878), *Sahihu Müslim*, (I-VIII), Beyrut ts.
- RABINSON, David, *Concordance To The God News Bible*, B.F.B.S., 1983.
- er-RÂZÎ, Fahrüddîn Ebû Abdillâh (ö. 606/1206), *Mefâtihu'l-Gayb*, (I-XXXII), Mısır ts.
- RIDÂ, Reşid Muhammed, *Tefsîru'l-Menâr*, (I-XII) Mısır 1935.
- SALLER, Mathews, *A Dictionary of Religion and Ethies*, D. D. U. D., London 1921.
- TABERÎ, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr (ö. 310/922), *Câmiu'l-Beyân an-Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, (I-XXX), Mısır 1903.
- VÂHİDÎ, Ebû Hasan Ali b. Ahmed (ö. 468/1075), *Esbâbü'n-Nüzûl*, Mısır 1968.
- WENSİNCK, A.J., *Concordance Et Indices De La Tradition Muslman*, (I-VIII) İstanbul 1986.
- Ez-ZEMAŞERÎ, Cârullah Muhammed b. Ömer (ö. 538/1143), *el-Keşşâf an-Hakâiku't-Tenzîl*, (I-IV) Beyrut ts

ÖZET**KUR'ÂN, TEVRAT VE İNCİLLER BAĞLAMINDA HELÂL VE HARAM GIDALAR**

Remzi Kaya

İnsanların yaşamını sürdürebilmeleri için yemeye ihtiyaçları vardır. Yedikleri gıdaların içinde faydalı olanlar olduğu gibi zararlı olanlar da olabilir. Yüce Allah bunlardan temiz

ve helâl olanların yenilmesini, diğerlerinden sakınılmasını emreder. Kur'ân'da temiz olan gıdalar sınırsızdır. Yasaklar ise birkaç tanedir. Bu yasaklar; ölmüş hayvanın eti, domuz eti, akıtılan kan, Allah'tan başkası adına kesilen hayvanlar, boğulmuş olanlar, bir yerine vurularak öldürülmüş, bir yerden düşerek ölmüş, boynuzlanarak ölmüş, yırtıcı hayvan tarafından parçalanmış ve putlar adına kesilmiş hayvanlardır. Bu yasakların daha önce gönderilen ilâhî kitaplarda da olması gerekir. Yüce Allah yaratmış olduğu gıdaları insanlığın hizmetine sunmuştur. Bunlardan en güzel şekilde faydalanılması gerekir. Bu makalede Kur'ân ve diğer ilâhî kitaplarda yer alan gıdaların bir karşılaştırılması yapılarak ayrıldıkları ve birleştikleri noktalar üzerinde bir değerlendirme yapılacaktır.

HALAL AND HARAM FOODS IN THE CONTEXT OF QURAN, TORAH AND GOSPELS

We have to eat every day to survive. But just eating in itself brings no benefit unless the food is good for our bodies. If a person ate things that were killing him or her, you would say they were a fool. Allah has given us the earth and everything in it to use and consume. But some things are bad for us and Allah ordered us to avoid them.

Allah said:

"O people, eat from the earth what is lawful and good. But do not follow in the ways of the Satan for he is your declared enemy." Bagara 2/168.

"He hath only forbidden you dead meat, and blood, and the flesh of swine, and that on which any other name hath been invoked besides that of Allah. But if one is forced by necessity, without willful disobedience, or transgressing due limits, -then is he guiltless. For Allah is Oft-forgiving Most Merciful." Bagara 2/173.

In this article you will find Haram and Halal according to the Holy books.

Keywords: Quran, Torah, Gospel, Foods Haram, Foods Halal, eat death meat, blood, pork, food dedicated to idols, lawful and good.

نحن البشر نحتاج إلى الأكل والشرب كل يوم لمداممة الحياة المادية. ولكن مجرد التغذي لا تفيد شيئاً إن لم تكن هذه الأطعمة والأشربة صالحة للجسم. لو كان الإنسان أكل أغذية تقتله أو تسممه، ليستحق أن يقال له "أحمق". وهب الله لنا الأرض وكل ما فيها لكي نستعملها ونستهلكها. ولكن بعض هذه النعم مضر وغير صالحة لنا. لذلك، هانا الله عنها لحكمته .

قال الله عز وجل في آية :

"يا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلالاً طَيِّباً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ"

وفي آية أخرى :

"إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخَيْزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ"

في هذه المقالة، تجد ما هو "الحلال" و "الحرام" عند الكتب المقدسة .

